

Elif
Shafak

Keturiasdešimt
meilės
taisyklių

TYTO ALBA

Elif
Shafak

Keturiasdešimt
meilės
taisyklių

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Rasa Drazdauskienė

VILNIUS 2012

UDK 821.111(73)-31
Sa51

Elif SHAFAK
THE FORTY RULES OF LOVE
Viking Penguin, London, 2010

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai.
Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokią jame pateikiamos informacijos naudojimą.

ISBN 978-9986-16-915-4

Copyright © 2010 by Elif Shafak
© Rasa Drazdauskienė, vertimas
į lietuvių kalbą, 2012
© Asta Puikienė, viršelio
dizainas, 2012
© „Tyto alba“, 2012

Skiriama Zahirui ir Zeldai

*Kai buvau vaikas, aš mačiau Dievą,
mačiau angelus;
stebėjau aukštesniojo ir žemesniojo pasaulio slėpinius.
Maniau, kad visi mato tą patį. Ir tik paskui supratau,
kad kiti tam akli...*

ŠAMSAS IŠ TEBRIZO

Prologas

Baikščiai paimi į ranką akmenį, suspaudi pirštais, meti į tekančią vandenį. Ne iš karto pamatai, kas nutiks. Akmeniui palietus upės paviršių, vanduo suraibuliuoja, pasigirsta pliumptelėjimas, bet jį tuojau pat užgožia tekančios srovės čiurlenimas. Ir viskas.

O dabar meskite akmenį į ežerą. Poveikis bus ne tik aiškiau matomas, bet ir ilgesnis. Akmuo sudrums ramų vandenį. Toje vietoje, kurioje jis pramuš vandens paviršių, susidarys ratilai – vienas, paskui kitas, trečias. Neilgai trukus raibuliai, sukelti pliumptelėjusio akmens, išplis, pasklis visame veidrodiniame vandens paviršiuje. Išnyks tik pasiekę pakrantę.

Jei akmuo įkris į upę, upė jį priims kaip dar vieną įveiktiną kliūtį savo audringai tėkmei. Nieko ypatingo. Nieko tokio, ko nebūtų galima suvaldyti.

Bet jei akmuo įkris į ežerą, ežeras jau niekada nebebus toks, koks buvęs.

Keturiasdešimt metų Elos Rubinštein gyvenimas buvo kaip ramus vanduo – lengvai nuspėjamų įpročių, poreikių ir pomėgių seka. Daugeliu požiūrių jis buvo monotoniškas ir eilinis, bet jos tai nevargino. Štai jau dvidešimt metų kiekvieną savo norą, kiekvieną žmogų, su kuriuo susipažindavo, ir kiekvieną sprendimą ji vertino savo santuokos kontekste. Jos vyras Deividas, geras odontologas, daug dirbo ir labai gerai uždirbo. Ji seniai žinojo, kad

iš esmės juos mažai kas sieja, bet emocinis ryšys nebūtinai turi būti svarbiausias sutuoktinių tikslas, ypač jei vyras ir moteris taip ilgai gyvena susituokę. Santuokoje yra svarbesnių dalykų už meilę ir aistrą – supratimas, simpatija, užuojauta vienas kitam, jau nekalbant apie dieviškiausią dalyką, kurį tik gali suvokti žmogus: atleidimą. Visa tai svarbiau už meilę. Žinoma, romanuose ar romantiškuose filmuose viskas kitaip – jų veikėjai visada nežemiški, apie jų meilę kuriamos legendos.

Elos vertybių sąrašo viršuje buvo vaikai. Gražuolė duktė Dženetė, koledžo studentė, ir paaugliai dvyniai Orli ir Avi. Dar vienas šeimos narys buvo dvylikametis auksaspalvis retriveris Spiritas, su kuriuo Ela mėgdavo vaikščioti rytais, linksmiausias jos bičiulis nuo tada, kai dar buvo mažas šunytis. Dabar jis paseno, sustorėjo, visai apkurto ir beveik apako; Spiritui artėjo paskutinioji, bet Elai labiau patiko manyti, kad jis gyvens amžinai. Tiesą sakant, ji tokia buvo. Nemokėjo pripažinti baigties – įpročio, etapo, santuokos baigties, net tada, kai ji matyti plika akimi, aiški ir neišvengiama.

Rubinšteinai gyvena Nortamptone, Masačusetso valstijoje, dideliame karalienės Viktorijos stiliaus name, gal šiek tiek apleistame, bet vis tiek nuostabiame, su penkiais miegamaisiais, trimis vonios kambariais, iki blizgesio nušveistomis kietmedžio grindimis, garažu trims automobiliams, stiklinėmis durimis į sodą ir – geriausias daiktas – sūkurine vonia lauke. Jie buvo apsidraudę gyvybę, automobilius, turėjo pensijų planus, santaupų vaikų mokslams koledže, bendrą banko sąskaitą ir, be namo, kuriame gyvena, dar du prabangius butus – vieną Bostone, kitą Rod Ailende. Ela su Devidu sunkiai dirbo, kol tai pasiekė. Erdvūs, suaugusiųjų ir vaikų šurmilio pilni namai, elegantiški baldai ir sklindantis iš virtuvės keпамų naminių pyragų kvapas kitiems gali pasirodyti banalybė, bet jiems tai buvo idealaus gyvenimo paveikslas. Abu grindė savo santuoką šia bendra vizija ir pamažu įgyvendino daugumą savo svajonių – galima sakyti, beveik visas.

Pernai Valentino dienos proga vyras dovanojo Elai širdies formos deimantinį pakabutį ir atviruką su įrašu:

Mieloji Ela,

ramaus būdo, dosnios širdies ir šventos kantrybės moterie – ačiū,
kad priimi mane tokį, koks esu. Ačiū, kad esi mano žmona.

Tavo Deividas

Ela Deividui neprisipažino, kad skaitydama atviruko įrašą pasijuto tarsi skaitytų savo nekrologą. „Štai ką apie mane rašys, kai numirsiu“, – pamanė ji. O nuoširdžiausi gal pridurs dar štai ką: Ela visą gyvenimą rūpinosi vyru ir vaikais, todėl neišsiugdė išgyvenimo įgūdžių, reikalingų norint savarankiškai įveikti kylančius sunkumus. Ji buvo ne iš tų, kurie priima beatodairiškus sprendimus. Jai buvo didelė problema net nusipirkti kitokios negu įprasta rūšies kavos.

Štai dėl ko niekas, net pati Ela, negalėjo paaiškinti, kodėl 2008 metų rudenį, santuokoje išgyvenusi dvidešimt metų, Ela padavė skyrybų pareiškimą.

Tačiau priežastis buvo: meilė.

Jie gyveno skirtinguose miestuose. Net skirtinguose žemynuose. Juos skyrė ne tik atstumas; jie buvo nepanašūs kaip diena ir naktis. Jų gyvenimo būdas taip skyrėsi, kad atrodė, jog neištengs net pakęsti vienas kito, jau nekalbant apie meilę. Tačiau tai įvyko. Ir įvyko taip greit, kad Ela, tiesą sakant, neturėjo laiko susivokti, kas vyksta, neturėjo laiko griebtis atsargumo priemonių, jei tik nuo meilės išvis galima kaip nors apsaugoti.

Meilė užklupo Elą staiga ir netikėtai, tarsi į ramų jos gyvenimo tvenkinį nežinia iš kur būtų įmestas akmuo.

Ela

NORTAMPTONAS, 2008 METŲ GEGUŽĖS 17-OJI

Buvo šilta pavasario diena, už virtuvės lango giedojo paukščiai. Vėliau Ela tiek kartų atmintyje kartojo šią sceną, kad ji ėmė rodytis ne praeities fragmentas, bet amžina akimirka, tebevykstanti kažin kur visatos platybėse.

Kadangi buvo šeštadienis, visa šeima sėdėjo prie stalo ir valgė vėlyvus pietus. Vyras dėjosi į lėkštę savo mėgstamų vištos šlaunelių. Avi grojo šakute ir peiliu tarsi būgno lazdelėmis, o jo dvynė sesuo Orli stengėsi apskaičiuoti, kiek ir ko galima suvalgyti, kad nepažeistų dietos, kurios laikantis reikia suvartoti 650 kalorijų per dieną. Dženetė, gretimo Maunt Holioko koledžo pirmakursė, sėdėjo paskendusi savo mintyse ir tepė ant duonos varškę. Dar prie stalo sėdėjo teta Estera, – ji užsuko su savo garsiuoju marmuriniu pyragu ir pasiliko pietauti. Elos laukė begalė darbų, bet ji dar nenorėjo keltis nuo stalo. Pastaruoju metu šeima ne taip dažnai valgėdavo kartu, ir moteris norėjo pasinaudoti puikia galimybe atgaivinti tarpusavio ryšius.

– Estera, ar Ela tau jau pranešė naujieną? – staiga paklausė Deividas. – Ji susirado puikų darbą.

Ela kadaise studijavo anglų literatūrą ir labai mėgo knygas, bet baigusi koledžą šioje srityje beveik nedirbo: kartais redaguodavo trumpus tekstus moterų žurnalams, apsilankydavo knygų klubo susitikimuose ar parašydavo knygų apžvalgų vietos laikraščiams. Ir tiek. Kadaise ji troško tapti garsia literatūros kritike, bet paskui

tiesiog susitaikė su tuo, kad gyvenimas susiklostė kitaip, ir virto darbščia trijų vaikų mama, nuolat užsiėmusia namų šeimininke.

Ji nesiskundė. Turėjo ką veikti – kaip motina, žmona, šuns globėja ir namų šeimininkė. Nesistengė tapti dar ir duonpeline. Nors Elos apsisprendimui nepritarė nė viena iš jos feminisčių draugių, baigusią Smito koledžą, ji pati patenkinta augino vaikus ir džiaugėsi, kad jiems su vyru pakanka pinigų taip gyventi. Be to, knygų aistros nebuvo pamiršusi ir iki šiol tebelaikė save godžia skaitytoja.

Prieš keletą metų padėtis ėmė keistis. Vaikai užaugo ir aiškiai parodė, kad ji jiems nebe tokia reikalinga kaip anksčiau. Pamačiusi, kad turi per daug laisvo laiko ir per mažai draugijos, kurioje galėtų jį praleisti, Ela ėmė mąstyti, ar nevertėtų susirasti darbo. Deividas ją skatino, juodu nuolatos apie tai kalbėdavosi, bet ji retai sumanydavo pasinaudoti pasitaikiusiomis progomis, o jei ir pamėgindavo, pasirodydavo, jog potencialūs darbdaviai ieško arba jaunesnės, arba labiau patyrusios darbuotojos. Bijodama būti vėl atstumta, ji paprasčiausiai liovėsi bandžiusi.

Vis dėlto kliūtys, trukdžiusios jai susirasti darbą, 2008 metų gegužę staiga dingo. Likus dviem savaitėms iki keturiasdešimtojo gimtadienio Ela jau dirbo Bostone įsikūrusioje literatūros agentūroje. Darbą jai surado vyras, padedamas vieno iš savo pacientų, o gal kurios nors savo meilužės.

– Ak, nieko ypatinga, – paskubėjo teisintis Ela. – Dirbsiu ne visą darbo dieną: būsiu literatūros agento recenzentė.

Bet Deividas atrodė pasiryžęs neleisti jai menkinti naujojo darbo.

– Nagi, pasakyk jiems, kad tai garsi agentūra, – ragino jis, niuksėdamas žmoną į šoną, o šiai atsisakius paklusti, karštai pats sau pritarė. – Tai prestižinis darbas, Estera. Kad tu matytum kitus padėjėjus! Vaikiniai ir merginos tiesiai iš geriausių koledžų. Ela vienintelė, kuri grįžta į darbą, prieš tai daug metų buvusi namų šeimininke. Na, ar ji ne šaunuolė?

Ela pamanė, gal vyras širdies gelmėse junta kaltę, jog neleido jai siekti karjeros, o gal dėl to, kad ją apgaudinėja – tik šiomis dviem priežastimis ji įstengė paaiškinti taip staiga ją užplūdusį bekrastį entuziazmą.

Deividas tebesišypsodamas pareiškė:

– Štai ką aš vadinu *chutzpah*. Mes visi didžiuojamės Ela.

– Ji tikras lobis. Seniai tai sakiau, – ištarė teta Estera tokiu sentimentaliu tonu, kad galėjai pamanyti, jog Ela pasitraukė nuo stalo ir paliko juos visiems laikams.

Visi sužiuro į ją su meile. Net Avi neištarė nė vienos ciniškos pastabos; Orli, atrodo, bent kartą parūpo kažkas kita, ne vien jos išvaizda. Ela prisivertė pasidžiaugti šia gerumo akimirka, bet ji jautė begalinį nuovargį, kokio dar niekada nebuvo patyrusi. Slapta meldėsi, kad kas nors pakeistų temą.

Tikriausiai jos maldą nugirdo vyriausioji dukra Dženetė, nes ji staiga įsiterpė į pokalbį.

– Aš irgi turiu gerų naujienų.

Visi atsuko į ją lūkesčiu švytinčius veidus.

– Mudu su Skotu nutarėme susituokti, – paskelbė Dženetė. – Ak, aš žinau, ką jūs man pasakysite! Kad mes dar nebaigėme koldžo ir panašiai, bet privalote suprasti, mes abu jaučiamės tikrai pasirengę dideliam pokyčiui.

Virtuvės stalas paskendo nejaukioje tyloje, o visus gaubusi šiluma garuote išgaravo. Orli ir Avi susižvalgė nieko nesakančiais žvilgsniais, teta Estera sustingo, sugniaužusi rankoje stiklinę obuolių sulčių. Deividas padėjo šakutę, tarsi staiga praradęs apetitą, ir prisimerkęs žvelgė į Dženetę šviesiai rudomis akimis su giliomis šypsenos raukšlėmis kampučiuose. Tiesa, dabar jis tikrai nesišypsojo. Lūpos buvo tvirtai suspaustos, tarsi ką tik būtų išgėręs acto.

– Nuostabu! Tikėjausi, kad pasidžiaugsite mano laime, o sulaukiau tokios šaltos reakcijos, – pasiskundė Dženetė.

– Tu ką tik pasakei, kad ruošiesi tekėti, – ištarė Deividas, tarsi Dženetė nežinotų, ką pasakiusi, ir jai reikėtų tai pranešti.

– Tėti, aš žinau, kad tau tai atrodo per greitai, bet Skotas užvakar man pasipiršo ir aš jau sutikau.

– Bet kodėl? – paklausė Ela.

Iš Dženetės žvilgsnio Ela suprato, kad tokio klausimo dukra nesitikėjo. Geriau būtų paklaususi „Kada?“ ar „Kaip?“ Tada būtų aišku, kad jau reikia pradėti ieškoti vestuvinės suknelės. Klausimas „Kodėl?“ buvo visai kitos srities, jis ją galutinai išmušė iš vėžių.

– Na, turbūt todėl, kad aš jį myliu, – Dženetė kalbėjo šiek tiek iš aukšto.

– Mieloji, aš norėjau paklausti, kam ta skuba? – neatlyžo Ela. – Tu nėščia, ar ką?

Teta Estera pasimuistė, jos griežtame veide šmėkštelėjo nesmagumo šešėlis. Išsitraukusi iš kišenės tablečią nuo skrandžio rūgštingumo, ėmė ją kramtyti.

– Aš būsiu dėdė, – sukikeno Avi.

Ela suėmė Dženetės ranką ir švelniai spustelėjo.

– Mums visada gali pasakyti tiesą. Tu juk tai žinai, ar ne? Mes tavęs nepaliksime, kad ir kas atsitiktų.

– Mama, gal jau baigsi? – atkirto Dženetė, ištraukdama ranką. – Nėštumas čia niekuo dėtas. Tu mane privertei nesmagiai pasijusti.

– Aš tik norėjau padėti, – ramiai atsakė Ela, nors nusiraminti pastaruoju metu jai darėsi vis sunkiau.

– O iš tiesų įžeidei. Atrodo, vienintelė tau suprantama priežastis, dėl kurios mudu su Skotu galėtume tuoktis, būtų mano nėštumas! Ar tau išvis atėjo į galvą, kad aš galbūt noriu už jo ištekti tik todėl, kad aš jį *myliu*? Mes draugaujam jau aštuonis mėnesius.

Tai išgirdusi, Ela nusišaipė.

– Na, žinoma, tarsi per aštuonis mėnesius būtų galima pažinti žmogų! Tavo tėvas ir aš esame susituokę jau beveik dvidešimt metų ir vis tiek negalime tvirtinti, kad viską žinome vienas apie kitą. Aštuoni mėnesiai – tai tik pati santykių pradžia!

– Dievas per šešias dienas sukūrė visą pasaulį, – išsišiepė Avi, bet šalti prie stalo sėdinčiųjų žvilgsniai privertė jį užsičiaupti.

Deividas, pajutęs augančią įtampą, įsmeigė akis į vyresniąją dukterį, mažliai suraukė kaktą ir įsiterpė:

– Saulele, mama norėjo pasakyti, kad vienas dalykas – draugauti, o visai kitas – susituokti.

– Tėti, bet nejaugi tu manei, kad mes taip visą laiką ir draugausim? – paklausė Dženetė.

Ela giliai įkvėpė ir tarė:

– Jei jau kalbėsime visai atvirai, mes tikėjomės, kad tu susirasi geresnį vaikiną. Esi dar per jauna tokiems rimtiems santykiams.

– O žinai, ką aš manau, mama? – atsiliepė Dženetė tokiu be-reikšmiu balsu, kad jis atrodė neatpažįstamas. – Aš manau, kad tu permeti man savo būgštavimus. Tu pati ištekėjai tokia jauna ir mano metų jau turėjai kūdikį, bet tai dar visiškai nereiškia, kad aš pakartosiu tavo klaidą.

Ela skaisčiai išraudo, tarsi gavusi per veidą. Iš atminties gelmių iškilo sunkus nėštumas, pasibaigęs per ankstyvu Dženetės gimimu. Kūdikystėje ir kiek vėliau, augdama, duktė išsiurbė iš jos visas jėgas, todėl ji dar kartą pastojė tik po šešerių metų.

– Mieloji, mes labai džiaugėmės, kai tu pradėjai draugauti su Skotu, – atsargiai prakalbo Deividas, nutaręs pamėginti kitą strategiją. – Jis geras vaikinas. Bet kas gali žinoti, ką tu pasakysi, kai baigsi koledžą? Gal tada viskas atrodys visiškai kitaip.

Dženetės linktelėjimas galėjo reikšti apsimestinį sutikimą. Ji paklausė:

– Ar tai dėl to, kad Skotas ne žydas?

Deividas išplėtė akis, netikėdamas tuo, ką išgirdo. Jis visada didžiavosi esąs plačių pažiūrų kultūringas tėvas ir namuose vengė neigiamai kalbėti rasės, religijos ar lyties klausimais.

Tačiau Dženetė atrodė negailestinga. Atsisukusi į motiną, ji paklausė:

– Ar tu galėtum man prisiekti, žiūrėdama tiesiai į akis, kad lygiai taip pat priešintumeisi, jei tai būtų ne Skotas, o simpatiškas žydas jaunuolis, vardu Aronas?

Dženetės balse buvo girdėti kartėlis ir sarkazmas; Ela baiminosi, kad panašių jausmų duktė prikaupė nemažai.

– Mieloji, aš tau pasakysiu visiškai atvirai, nors tau gal tai ir nepatiks. Žinau, kaip nuostabu būti jaunai ir įsimylėjusiai. Tikėk manimi, aš tai žinau. Bet ištekti už kitos aplinkos žmogaus – didelė rizika. Mes tavo tėvai ir norime įsitikinti, kad tu elgiesi tinkamai.

– O kaip jūs sužinosite, kad tai, kas jums atrodo tinkama, yra geriausia man?

Šis klausimas trumpam išmušė Elą iš pusiausvyros. Ji atsiduso ir pamasažavo kaktą, tarsi baimindamasi artėjančios migrenos.

– Aš jį myliu, mama. Ar tau tai ką nors reiškia? Ar tu išvis atsimeni tokį žodį? Kai apie jį pagalvoju, mano širdis ima smarkiau plakti. Negaliu be jo gyventi.

Ela išgirdo savo prunkštelėjimą. Ji anaip tol neketino šaipytis iš dukters jausmų, toli gražu ne, bet tikriausiai šis jos juokas nuskambėjo būtent taip. Ji nesuprato, kodėl staiga taip sutriko. Jai teko ginčytis su Dženete ir anksčiau, šimtus kartų, bet šiandien pasijuto taip, tarsi ginčytusi su kažin kuo daug didesniu už save.

– Mama, ar tu niekada nebuvai įsimylėjusi? – atkirto Dženetė, ir jos balse pasigirdo paniekos gaidelė.

– Ak, liaukis pagaliau! Baik svaičioti ir atsipeikėk. Tu kalbi kaip kokia... – Ela nukreipė žvilgsnį į langą, ieškodama stipresnio žodžio, ir galiausiai užbaigė sakinį: – ... romantikė!

– O kodėl blogai būti romantike? – įsižeidusi paklausė Dženetė.

Iš tiesų, negi blogai būti romantike, pamanė Ela. Nuo kada romantika pradėjo ją taip erzinti? Neįstengdama atsakyti į klausimą, nuklydusį kažin kur pasąmonės gelmėn, ji vis dėlto tęsė toliau:

– Na, baik, saulele. Kokiais laikais tu gyveni? Suprask pagaliau, moteris ne visada išteka už vyrų, kuriuos įsimyli. Kai reikia rimtai apsispręsti, jos pasirenka tą vaikiną, kuris bus geras tėvas

ir patikimas vyras. Meilė – tai tik saldus jausmas, jis greitai ateina, greitai ir praeina.

Baigusi kalbėti Ela atsigręžė į vyrą. Deividas sukryžiuo rankas, lėtai, tarsi vandenyje, ir žiūrėjo į ją, lyg anksčiau niekada nebūtų matęs.

– Žinau, kodėl tu taip elgiesi, – tarė Dženetė. – Tu man pavydi laimės ir jaunystės. Nori mane paversti nelaiminga namų šeimininke. Mama, tu nori, kad aš būčiau tokia kaip tu.

Ela pajuto pilve keistą sunkumą, tarsi ten gulėtų didžiulis akmuo. Ar ji nelaiminga namų šeimininkė? Vidutinio amžiaus moteriškė, motina, įkalinta irstančioje santuokoje? Ar tokią ją mato jos vaikai? Ir vyras? O kaip draugai, kaimynai? Staiga ją apėmė jausmas, kad visi aplinkui slapčia jos gailisi; šis įtarimas pasirodė toks skausmingas, kad ji net šiuurptelėjo.

– Prašau atsiprašyti mamos, – tarė Deividas, suraukta kakta atsisukdamas į Dženetę.

– Nieko tokio, nereikia manęs atsiprašinėti, – liūdnai tarė Ela.

Dženetė apsimestinai išsišiepė motinai. Netarusi daugiau nė žodžio atstūmė kėdę, metė šalin servetėlę ir išėjo iš virtuvės. Po minutėlės ją pasekė Orli ir Avi – arba norėjo parodyti retai pasitaikantį solidarumą su vyresniąja seserim, arba jiems tiesiog pabodo suaugusiųjų šnekos. Netrukus išėjo ir teta Estera, marmėdama kažkokius neįtikinamus pasiteisinimus ir kramtydama paskutinę vaistų nuo rūgštingumo tabletę.

Deividas su Ela liko sėdėti prie stalo, apgaubti keisto, nejaukaus jausmo. Elai buvo skaudu žvelgti į šią tuštumą, kuri – jie abu tai žinojo – neturėjo nieko bendra nei su Dženete, nei su kitais jų vaikais.

Deividas paėmė šakutę, kurią buvo padėjęs ant stalo, ir pradėjo ją apžiūrinėti.

– Tai aš turėčiau daryti išvadą, kad tu ištekėjai ne už to, kurį mylėjai?

– O, būk geras, aš visai ne tai norėjau pasakyti.

– Ką gi tada tu norėjai pasakyti? – Deividas ir toliau kalbėjo, žiūrėdamas į šakutę. – Maniau, kad kai mes tuokėmės, tu mane mylėjai.

– Aš tave mylėjau, – atsiliepė Ela, tačiau nesusilaikė nepridūrusi, – tada mylėjau.

– Ir kada nustojai? – visiškai ramiai paklausė Deividas.

Ela apstulbusi pažvelgė į savo vyrą kaip žmogus, niekada gyvenime nematęs savo atvaizdo ir staiga atsidūręs prieš veidrodį. Ar ji nustojo jį mylėti? Tokio klausimo niekada sau nebuvo uždavusi. Norėjo atsakyti, tačiau neįstengė atrasti ne tiek valios, kiek žodžių. Širdies gilumoje suvokė, kad juodu turėtų labiau susirūpinti savimi, ne vaikais. Bet vis tiek abu darė tai, ką geriausiai mokėjo: leido laikui ramiai tekėti pro šalį, užsiėmė kasdieniais darbais ir laukė, kol laikas neišvengiamai atbukins visus jausmus.

Ji pravirko, nebeįstengdama sulaikyti nesiliaujančio liūdesio, kuris, pačiai nesuvokiant, tapo jos dalimi. Deividas liūdnas nusigręžė į šalį. Jie abu žinojo, kad jis negali žiūrėti į jos ašaras, lygiai taip pat ji nekenė verkti jo akivaizdoje. Laimė, kaip tik tada sukambo telefonas ir išgelbėjo juos abu.

Deividas pakėlė ragelį.

– Alio... taip, ji čia. Palaukite, tuoj pakviesiu.

Ela susitvardė ir atsiliepė, iš paskutiniųjų stengdamasi kalbėti linksmi.

– Klausau, čia Ela.

– Labas, čia Mišelė. Atsiprašau, kad trukdau savaitgalį, – žvaliu balsu sučiulbo jauna moteris. – Stivas man liepė vakar jums paskambinti, bet aš paprasčiausiai pamiršau. Ar jau pradėjote dirbti su rankraščiu?

– O, – atsiduso Ela, tik dabar prisiminusi jos laukiančią užduotį.

Pirmas jos darbas literatūros agentūroje buvo perskaityti nežinomo Europos autoriaus atsiųstą romaną. Po to – parašyti išsamią jo recenziją.

– Pasakykite, kad nesijaudintų. Aš jau pradėjau skaityti, –

pamelavo Ela. Mišelė buvo ambicinga ir užsispyrusi, Ela nenorėjo su ja susipykti jau dėl pirmos užduoties.

– Labai gerai! Ir kaip jums?

Nesusigaudydama, ką atsakyti Ela nutilo. Ji nieko nenutuo-kė apie rankraštį, tik žinojo, jog tai istorinis romanas apie garsų poetą mistiką Rumį, kuris, kaip ji sužinojo, vadinamas islamo pa-saulio Šekspyru.

– O, jis labai... *mistiškas*, – Ela sukikeno, tikėdamasi išsisukti juokeliu.

Bet Mišelė išliko dalykiška.

– Aišku, – šaltai ištare ji. – Klausykit, aš manau, kad jums reiktų paskubėti. Parašyti tokio romano recenziją gali užtrukti ilgiau, negu jums atrodo...

Ragelyje pasigirdo tylus murmesys ir Mišelės balsas nutolo. Ela įsivaizdavo, kaip ji vienu metu dirba kelis darbus – tikrina elek-troninį paštą, skaito kurio nors iš savo autorių knygos recenziją, atsikanda sumuštinio su tunu ir gludina nagus – ir dar, žinoma, kalba telefonu.

– Jūs klausot? – netrukus paklausė Mišelė.

– Taip, klausau.

– Gerai. Na, šiandien čia beprotnamis. Man reikia baigti. Tik nepamirškite, kad recenzijos laukiau po trijų savaitių.

– Žinau, – trumpai atsakė Ela, stengdamasi kalbėti kuo ryž-tingiau. – Aš spėsiu.

Iš tikrųjų Ela jau abejojo, ar išvis nori recenzuoti tą rankraštį. Iš pradžių taip troško, tikėjo savo jėgomis. Atrodė nepaprasta pir-mai perskaityti dar neišspausdintą nepažįstamo autoriaus roma-ną, bent šiek tiek prisidėti prie jo likimo. Bet dabar ji nebežinojo, ar sugebės įsigilinti į tokius jai nesvarbius dalykus kaip sufijų filo-sofija, ir dar susijusius su tolimu XIII amžiumi.

Mišelė, atrodo, pajuto jos abejones.

– Kas nors ne taip? – paklausė ji. Neišgirdusi atsakymo, neat-lyžo. – Klausykite, manimi galite pasitikėti.

Patylėjusi Ela nutarė pasakyti tiesą.

– Tiesiog mano dabar ne tokia nuotaika, kad galėčiau susikaupusi skaityti istorinį romaną. Tai yra, man labai įdomus Rumis ir visa kita, bet šiaip jau tai ne visai mano tema. Gal galėtumėte man rasti kitą romaną – na, ką nors tokio, man artimesnio?

– Tai labai neteisinga nuostata, – atsakė Mišelė. – Manote, jums geriau seksis dirbti su knygomis, apie kurias ką nors išmanote? Nieko panašaus! Jūs gyvenate šioje valstijoje, tai gal tikėtės redaguoti tik tuos romanus, kurių veiksmas vyksta Masačusetse, ar ne?

– Aš ne tai norėjau pasakyti... – atsiliepė Ela ir tuoju pat suvokė, kad šiandien šį sakinį jau kartojo kelis kartus. Dirstelėjo į vyrą, norėdama patikrinti, ar jis irgi tai pastebėjo, bet Deivido išraišką buvo sunku iššifruoti.

– Dažniausiai mums tenka skaityti knygas, neturinčias nieko bendra su mūsų gyvenimu. Toks darbas. Šią savaitę baigiau redaguoti knygą, kurią parašė iranietė rašytoja; ji Teherane laikė viešnamį ir turėjo bėgti iš šalies. Gal turėjau jai pasiūlyti verčiau nusiųsti rankraštį Irano literatūros agentūrai?

– Ne, žinoma, ne, – sumurmėjo Ela, pasijutusi kvaila ir kalta.

– Ar galimybė suartinti tolimas šalis ir kultūras nėra vienas iš geros literatūros ypatumų?

– Žinoma, taip. Klausykit, pamirškite, ką aš jums kalbėjau. Recenziją turėsite laiku, – nusileido Ela, neapkęsdama Mišelės už tai, kad ši elgiasi su ja tarsi su visiška bukagalve, o savęs – kad leidžia taip su savimi elgtis.

– Na ir puiku, taip ir reikia, – progiesmiu ištarė Mišelė. – Nesupraskite manęs klaidingai, bet, manau, turėtumėte nepamiršti, jog dešimtys žmonių svajoja apie tokį darbą kaip jūsų. Ir dauguma jų perpus jaunesni už jus. Štai jums ir motyvacija.

Padėjusi ragelį Ela pamatė, kad Deividas ją stebi rimta ir santūria veido išraiška. Atrodė, jis laukia, kol jie pratęs nutrauktą pokalbį. Bet ji nebenorėjo šnekėtis apie dukters ateitį, jei jam rūpėjo būtent ši tema.

Vėliau, likusi viena, ji atsisėdo verandoje, savo mėgstamame supamajame krėslė, atgręžtame į raudoniu nutviekstą oranžinį Nortamptono saulėlydį. Dangus atrodė toks artimas ir atviras, kad galėjai jį beveik paliesti. Jos galvoje viskas nurimo, tarsi pavargo nuo šurmilio. Kreditinių kortelių mokesčiai, netikę Orli valgymo įpročiai, blogi Avi pažymiai, teta Estera ir liūdesį keliantys jos pyragai, silpstanti šuns Spirito sveikata, Dženetės vedybų planai, slapti vyro romanai, meilės trūkumas jos pačios gyvenime... Vieną po kito visus šiuos dalykus ji uždarė į mažas įsivaizduojamas dėžutes.

Taip nusiteikusi, Ela išėmė rankraštį iš aplanko ir pakilnojo rankoje, tarsi sverdama. Romano pavadinimas buvo užrašytas ant viršelio tamsiai mėlynu rašalu: „Saldi šventvagystė“.

Elai pasakė, kad apie autorių mažai kas žinoma – tai toks A. Z. Zahara, gyvenantis Olandijoje. Rankraštį į agentūrą atsiuntė iš Amsterdamo su atvirlaiškiu, įdėtu į voką. Atviruke pavaizduotas tulpių laukas, akinantis rausvomis, geltonomis ir purpuro spalvomis, o kitoje pusėje elegantišku braižu parašyta:

Gerbiami ponai / ponios,

sveikinimai iš Amsterdamo. Romano, kurį jums siunčiu, veiksmas vyksta XIII a. Konijos mieste Mažojoje Azijoje. Tačiau aš nuoširdžiai tikiu, kad jis aktualus visose šalyse, visoms kultūroms ir visais laikais.

Tikiuosi, jūs atrasite laiko perskaityti „Saldią šventvagystę“, istorinį ir mistinį romaną apie nepaprastą Rumio, geriausio islamo istorijoje poeto ir labiausiai gerbiamo dvasios vadovo, ir Šamso iš Tebrizo, niekam nežinomo, nepaprasto, skandalingo ir kupino staigmenų dervišo, ryšį.

Tegu jus visada lydi meilė, būkite visada apsupti meilės.

A. Z. Zahara

Ela suprato, kad atvirlaiškis pakurstė literatūros agento smalsumą. Bet Stivas ne iš tų, kurie švaisto laiką skaitydami nežinomų rašytojų kūrinius. Tad jis perdavė aplanką savo padėjėjai Mišelei, o ši – savo naujajai padėjėjai. Taip „Saldi šventvagystė“ pateko į Elos rankas.

Tuo metu ji nė nenutuokė, kad tai ne šiaip sau knyga, o knyga, pakeisianti jos gyvenimą. Kol ji ją skaitys, jos gyvenimas bus perrašomas iš naujo.

Ela atsivertė pirmą puslapį. Jame buvo informacija apie autorių.

A. Z. Zahara gyvena Amsterdame su savo knygomis, katėmis ir vėžliais; kartais jis keliauja po pasaulį. „Saldi šventvagystė“ – pirmas ir tikriausiai paskutinis jo romanas. Jis visai neketina tapti rašytoju ir šią knygą parašė vien iš susižavėjimo ir meilės didžiam filosofui, mistikui ir poetui Rumiui bei jo mylimajam Šamsui iš Tebrizo.

Bėgdama akimis per puslapį, Ela užkliuvo už kitos eilutės. Ji pasirodė keistai pažįstama:

Kad ir ką žmonės sakytų, meilė – tai ne tik malonus jausmas, kuris ateina ir greitai praeina.

Apstulbusi ji suvokė, kad tai tiesiogiai prieštarauja tam, ką ji pati neseniai virtuvėje pasakė dukteriai. Ji tylėdama sustojo, sudrebėjusi nuo minties, kad ją stebi kažkokia mįslinga visatos galia, o gal šis rašytojas, kad ir kas jis būtų. Gal jis jau rašydamas knygą žinojo, kas pirmas ją skaitys. Šis rašytojas įsivaizdavo ją, Elą, savo skaitytoja. Ela nesuprato kodėl, bet ši mintis ją ir sutrikdė, ir sujaudino.

XXI amžius daugeliu požiūrių labai panašus į XIII amžių. Abu jie įeis į istoriją kaip neregėtų religinių susirėmimų, kultūrinių konfliktų, nesaugumo ir svetimųjų keliamos baimės laikotarpiai. Tokiais laikais kaip niekad reikia meilės.

Staiga papūtė vėsus ir stiprus vėjas, išblaškė verandoje gulinius lapus. Saulėlydžio grožis nuslinko horizontu į vakarus, oras atrodė duslus, bedžiaugsmis.

Juk meilė – gyvenimo esmė ir tikslas. Kaip Rumis mums primena, meilė ištinka visus, net tuos, kurie jos vengia – net tuos, kurie vartoja žodį „romantika“ nepritarimui išreikšti.

Ela pasijuto tokia pritrenkta, tarsi ką tik būtų perskaičiusi: *Meilė ištinka visus, net vidutinio amžiaus namų šeimininkę iš Nortamptono, vardu Ela Rubinštein.*

Nuojauta jai kuždėjo padėti šalin rankraštį, grįžti vidun, pasikambinti Mišelei ir pasakyti, kad ji neįstengs parašyti šio romano recenzijos. Bet ji tik giliai įkvėpė, pervertė puslapį ir pradėjo skaityti.

Saldi šventvagystė

Romanas

A. Z. ZAHARA

Sufijų mistikai sako, kad Korano slėpinys glūdi suroje Al-Fatiha,
O Al-Fatiha slėpinys glūdi *Bismiillahirrahmananirrahim*
O *Bismillah* esmė glūdi raidėje *ba*,
O po šia raide yra taškas...
Taškas po raide *B* įkūnija visatą...

• • •

Mathnawi prasideda raide B,
Kaip ir visi šios knygos skyriai...

Ivadas

Baisių religinių susirėmimų, politinių kovų ir begalinių galios žaidimų laikotarpis – XIII amžius – Anatolijoje buvo labai neramus. Vakaruose kryžininkai, keliavę į Jeruzalę, užėmė ir apiplėšė Konstantinopolį, paskatino Bizantijos imperijos skilimą. Rytuose sparčiai plito drausminga mongolų kariuomenė, vadovaujama karo genijaus Čingischano. Viduryje tarp savęs kovėsi įvairios tiurkų gentys, o bizantiečiai stengėsi atgauti prarastas žemes, turtus ir galią. Tai buvo neregėto chaoso laikai: krikščionys kariavo ir su krikščionimis, ir su musulmonais, o šie taip pat kovėsi tarpusavyje. Visur, kur pasisuksi, tvyrojo priešiškas, sielvartas ir nepakeliama rytojaus baimė.

Šiame chaose gyveno didis islamo mokslininkas, žinomas kaip Dželalis ad-Dinas Rumis. Daugelio vadinamas Maulana – „mūsų mokytoju“ – jis turėjo tūkstančius mokinių bei gerbėjų savo šalyje ir už jos ribų; visi musulmonai jį laikė šviesiausiu pavyzdžiu.

1244 metais Rumis sutiko Šamsą – neįprasto elgesio ir eretiškų pažiūrų klajoklį dervišą. Šis susitikimas pakeitė jų abiejų gyvenimą. Prasidėjo tvirta, nepakartojama draugystė, vėlesniais šimtmečiais gyvenusių sufijų prilyginta dviejų vandenynų susiliejimui. Sutikęs šį nepaprastą bičiulį Rumis, visų pripažintas dvasininkas, virto mistiku, aistringiu poetu, meilės dainiumi, ekstazės kupino besisukančių dervišų šokio kūrėju, drįsusi sulaužyti visas įprastas taisykles. Giliai įsišaknijusios veidmainystės ir susirėmimų

laikais jis skelbė visuotinį dvasingumą, atvėręs savo namų duris įvairiausiems žmonėms. Vietoj išorės džihado – apibūdinamo kaip kova su netikėliais ir daug kam patrauklaus tais laikais, kaip ir dabar, – Rumis skelbė vidinį džihadą, kurio tikslas – stoti į kovą ir galiausiai įveikti savo paties savastį, *nafs*.

Tačiau ne visiems šios idėjos atrodė priimtinos, lygiai kaip ne visi atvėrė meilei savo širdis. Tvirtas Šamso ir Rumio dvasinis ryšys virto gandy, šmeižto ir išpuolių taikiniu. Jų nesuprato, jiems pavydėjo, juodino ir galiausiai išdavė patys artimiausi žmonės. Po trejų metų tragedija juos išskyrė.

Bet istorija tuo nesibaigė.

Iš tiesų ji niekada nesibaigė. Dabar, kone po aštuonių šimtų metų, Šamso ir Rumio dvasios tebegyvuoja ir šokdamos sukasi tarp mūsų...

*Tačiau tai įvyko. Ir įvyko taip greit, kad Ela, tiesą sakant,
neturėjo laiko susivokti, kas vyksta, neturėjo laiko griebtis atsargumo
priemonių, jei tik nuo meilės išvis galima kaip nors apsaugoti.
Meilė užklupo Elą staiga ir netikėtai, tarsi į ramų jos gyvenimo tvenkinį
nežinia iš kur būtų įmestas akmuo.*

Elif Shafak (Elif Şafak; g. 1971 m.) – žymiausia ir populiariausia jaunosios kartos turkų rašytoja, šiuo metu gyvenanti tai Stambule, tai Londone. Kontroversiška, aistringa jos proza pakerėjo daugybę viso pasaulio skaitytojų, jos kūriniai išversti į daugiau nei dvidešimt kalbų. Lietuviškai išleistas jos skandalingiausias romanas „Stambulo pavainikė“ (*Tyto alba*, 2010 m.).

„Keturiasdešimt meilės taisyklių“ – tai aistringas ir patrauklus pasakojimas apie du lygiagrečiai tekančius gyvenimus: Elos Rubinštein, keturiasdešimtmetės amerikietės namų šeimininkės, ir XIII a. sufijų mistiko Rumio. Šiuos likimus skiria aštuoni šimtai metų, o jungia... meilė. Meilė, kurios ieško Ela, ir meilė, kuria alsuoja Rumis.

Ką daryti, jei tau keturiasdešimt metų, vaikai užaugo, o jausmai vyrui išblėso? Kad išsklaidytų tuštumą, Ela Rubinštein įsidarbina literatūros agentūroje, nustebindama savo šeimą. Pirmoji užduotis – perskaityti romaną „Saldi šventvagystė“, pasakojantį apie sufijų mistiką Rumį ir jo mokinį Šamsą, ir parašyti recenziją. Knyga taip sukrečia Elą, kad ji visai netikėtai parašo laišką jos autoriui. Taip prasideda Elos pasikeitimo ir meilės istorija. Ji mokosi iš Šamso ir Rumio, vadovaujasi keturiasdešimčia meilės taisyklių, teigiančių, kad kiekviename iš mūsų glūdi meilė, ji visagalė. Meilės taisyklės nepavaldžios laikui: Rumio istorija panaši į Elos istoriją, o rašytojo misija – išlaisvinti Elą, kaip Šamsas išlaisvino Rumį.

„Keturiasdešimt meilės taisyklių“ – romanas apie sukrečiančią meilės galią keisti gyvenimus net ir tada, kai atrodo, kad viskam jau per vėlu.

ISBN 978-9986-16-915-4

TYTO ALBA

www.tytoalba.lt